İslam Öncesi Türk Toplumlarında Ceza Hukuku Yaptırımlarının İnsaniliği Üzerine

*Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz YURTSEVEN**

Giriş

En az dört bin yıllık bir tarihsel geçmişe sahip olan Türkler devlet, medeniyet ve hukuk gibi kavramları önemli ölçüde içselleştirebilmiş bir ulustur. Çin'in batısından başlayarak güneyde Hint Okyanusu'ndan Akdeniz havzasına, kuzeyde Sibirya bozkırlarından Volga kıyılarına, Batı'da Orta Avrupa'ya kadar at koşturdukları coğrafyalarda sayısız devlet kuran Türkler, insanlık tarihi boyunca hukukun gelişimine hizmet etmiş önemli bir ulustur.

İnsanoğlunun birlikte yaşama arzusunu sürekli kılacak en önemli buluşu olarak değerlendirilen hukuk, her ulusun ya da toplumun bünyesinden çıkmış farklı kaynaklardan beslenebilir. Bu kaynaklar kimi zaman ilahi/dinsel ve geleneksel olgular kimi zaman beşerî olgular şeklinde temayüz etmiştir. Güç, toplumları düzen içinde birlikte yaşatmak için her zaman yeterli bir olgu değildir. Gücü topluma benimsetecek, onun itaat etme bilincini sağlayacak ve ona neden itaat etmesi gerektiğini bildirecek kurallar, hukuk kuralları olmuştur. Kaynağı ne olursa olsun hukuk, yöneten için aynı zamanda yönetmekte haklı olmayı sağlayarak, bir meşruiyet zemini oluşturmuştur.

Birlikte yaşama arzumuzun sürekliliğini sağlayacak kurallara uymanın zorlayıcı temelini ceza hukuku oluşturur. Çünkü güvenlik en önemli sorundur. Hukuku destekleyecek yaptırımların caydırıcılığı genel olarak güvenliğin sürekliliğini sağlamak için vazgeçilmezdir. Ancak bu noktada bir başka sorun daha ortaya çıkmaktadır; o da insana uygulanacak yap-

* Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Hukuk Tarihi Anabilim Dalı, Antalya/TÜRKİYE. yyurtseven@akdeniz.edu.tr ORCID: 0000-0003-3736-3510

tırımların insaniliğinin nasıl sağlanacağı sorunudur. XX. Yüzyılın ikinci yarısına kadar dünyanın pek çok bölgesinde işkencenin yasal bir yaptırım yöntemi olarak kullanıldığı bilinen bir gerçektir. Antik dönemler diye tanımlayabileceğimiz eski uygarlıkların cezai yaptırımlarının şiddeti elbette modern ceza hukuku uygulamalarıyla karşılaştırılamaz. Kuşkusuz burada temel ölçüt, inceleme altına alınan toplumun uygulamalarını kendi çağdaşlarıyla karşılaştırmaktır.

Ceza hukukunun insaniliği bağlamında dikkate alınması gereken ilkeler, yasallık ve kişisellik ilkeleridir. Ceza hukukunun kişisel öç alma alanından çıkıp kamu hukuku alanına girmiş olması onun yasallığını artıracak önemli bir gelişmedir. İslam öncesi Türk topluluklarında istisnai durumlar olmakla birlikte, Hunlardan başlayarak bu süreç hızlı bir gelişme göstermiş, kişisel öç kavramı toplum halinde yaşamayı tehdit eden bir olgu olarak değerlendirilmiştir. Artık yaptırımı uygulayacak olan suçtan zarar gören ya da mirasçıları değil, onlar adına kamu düzeni, devlet otoritesidir. Kuşkusuz bu durum, uygulanacak yaptırımlara belli standartlar da kazandırmıştır. Ek olarak yaptırımın insanilik yönünün hızla gelişmesine de katkıda bulunmuştur. Hunlar, Göktürkler ve Uygurlarda bu aşamaların oldukça erken kat edildiği günümüze ulaşan kimi kaynaklardan anlaşılmaktadır.

Eski uygarlıkların pek çoğunda ceza hukuku yaptırımları bedensel eziyet ve işkenceye varan uygulamalar içerir. Sümer, Eski Mısır, Roma, Pers gibi uygarlıklara bakıldığında bu durum net olarak gözlemlenebilir. Bu bildirinin amacı İslam öncesi Türklerin kurdukları birçok medeniyet ve devlet içerisinde ceza hukuku kural ve yaptırımlarının insanilik boyutunu incelemektir. İslam dinine girmekle önemli ölçüde Türk boyu bu dinin öngördüğü hukuk sistemine de tabi olmuştur. M.S. VII. Yüzyılda Arap yarımadasında ortaya çıkan ve yayılan İslam inancı, semavi bir din olarak bir hukuk sistemi de öngörmüştür. Elbette dinler hukukun bilinen en eski kaynağı olarak değerlendirilir. İslamiyet öncesinde genellikle tek tanrılı dinlere inanan Türklerin hukuk sistemleri dinsel kurallardan ziyade toplumsal deneyimlerin süzgecinden geçmiş geleneksel kurallarla şekillenmiştir. Bu kurallar genellikle "töre" (ya da "törü") olarak adlandırılır. Töre, ceza hukukuna ilişkin kurallar da öngörür. Yazısızdır, ancak

yürütülmesine ilişkin geniş bir duyarlığın ve toplumsal içselleştirmenin olduğu da açıktır. Hatta öyle ki Töre'den uzaklaşan hakandan Tanrı'nın "kut"u aldığı, onun artık erdemden uzaklaştığı ve yönetme yetisini yitirdiğine inanılır.

Bu bildiri Türklerin tarihsel süreçte toplumsal, kültürel, dinsel ve hatta coğrafi bileşenleriyle ceza hukuku yaptırımlarının insani yönünü değerlendirmeyi amaç edinmiştir. Bu yapılırken, günümüze kadar ulaşmış ve ulaşabildiğimiz kaynaklar üzerinden Türklerin kendi çağdaşları olan diğer uygarlıkların ceza hukuku yaptırımlarının karşılaştırılacağı bir yöntem izlenmiştir.

1. Bir Ceza Hukuku Sorunu Olarak İnsan Onuru ve Yaptırımların İnsaniliği

İnsan evladı, akli ve ahlaki birtakım yetenekleri ile diğer canlılardan ayrılan sosyal bir organizmadır. Söz konusu yetenekleri ona yalnızca bir kişilik kazandırmakla kalmaz, onu özgür kılar. Bu çerçevede insan onuru, insanı ahlaki ve akli değerlerin sahibi bir kişi olarak dokunulmaz, devredilmez ve kaybedilmez bir öz değerin de sahibi kılar. Buradan hareketle insan onuru, insanı insan yapan ve onu diğer canlılardan ayıran önemli bir öz değer olarak tanımlanabilir[1]. Gerek günümüz modern pozitif hukuk sistemlerinde gerek doğal hukuk öğretisinde gerekse dinsel ve ahlaki öğretilerde insan onuru, en üstün ve vaz geçilmez bir değer olarak kabul edilmektedir. Hatta onur ve şeref çoğu zaman doğal hakların en tepesinde bulunan yaşama hakkından da üstün görülmektedir[2].

---

[1] KAHAN, Onur Arslan, "İnsan Onuru Kavramı ve Koruma Tedbirleri Bağlamında Temel Bir İlke Olarak İnsan Onurunun Korunması", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 28 (120), Ankara 2015, s. 156-157; BULUT, Nihat, "Eski Yunan'dan Aydınlanma Çağına İnsan Onuru Kavramının Gelişimine Genel Bir Bakış", Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XII, Sy. 3-4, Erzincan 2008, s. 2.

[2] ALDANMAZ, Orhan, "İnsan Onuru Işığında Kişisel Özerklik ve Yerellik İlkesi", Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XIV, Sy. 1-2, Erzincan 2010, s. 82.

İnsan onuru, bir "öz değer" olarak insana yönelik her türlü hukuki, siyasi ve toplumsal müdahaleye karşı öne sürülebilme özelliği taşır[3]. Kuşkusuz insan onurunun çiğnenmesi bir insan hakları sorunu olarak karşımıza çıkar. Bu noktada ceza hukuku yaptırımları ile insan hakları kavramı arasında "insan onuru" öteden beri çok önemli bir tartışma konusu olmuştur.

Bilge Kağan'a atfedilen "Zamanı Tanrı yaşar, kişioğlu hep ölmek için yaratılmış" sözü insanın Tanrı karşısındaki aczini ifade etmesinin yanında, onun erdem sahibi bir varlık olduğunu da beyan etmektedir. Zira öleceğini bildiği halde dünyanın ve toplumların düzene girmesi için uğraş veren karmaşık organizma insandır. Birbirine oldukça zıt sayılan duygularla bezenmiş insan evladının, sürdürülebilir bir toplumsal birliktelik oluşturabilmek için ihdas ettiği kurallar vardır. Bunlardan belki de en etkilisi ceza hukukuna ilişkin kurallar olmuştur. Ceza hukuku, bir bakıma toplumun koruma kalkanıdır. Çünkü tüm hukuk kuralları gibi onun da yaptırımları olmakla birlikte bu yaptırımlar insanın gerektiğinde vücut bütünlüğüne ve özgürlüklerine yönelik olabilir. İnsanlık tarihi boyunca cezai yaptırımların geçirdiği evrim oldukça yavaş gerçekleşmiştir. Kuşkusuz burada vurgulanmak istenen, cezai yaptırımların insan onurunu yaralamayacak biçimde infaz edilebilme sürecidir. Bir yanda bireyin hak ve özgürlükleri aleyhine işlenen suçlar ve bu suçun mağdurları, öte yanda yine bir insan olarak suçlu yer alır. Bir yanda acılarının tesellisini bekleyen mağdur, diğer yanda cezai yaptırımın caydırıcılığı ve insaniliği ikilemi bulunmaktadır.

Ceza hukuku yaptırımlarının insancıl evriminin yavaşlığı kuşkusuz anayasal ve hukuki otorite tiplerinin kurulup gelişmesiyle hızlanmıştır. Kimi toplumlarda ve hukuk sistemlerinde bu evrim daha hızlı ilerlerken çoğu toplumda daha yavaş bir seyir izlemiştir. Büyük olasılıkla bu süreçte toplumların ceza hukuku kurallarının insani öç alma veya kişisel intikam (kısasa kısas) aşamasından, yargılama ve cezalandırmanın kamu eliyle yapılması aşamasına geçişteki hızları belirleyicidir. Eski bir uygarlık olarak

[3] DOĞAN, İlyas, "Alman Öğretisinde İnsan Onuru ve Güncel Sorunlar Hakkında Kısa Bir Giriş", S.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 13, Sy. 2, Konya 2005, s. 53.

Türkler, ceza hukuku ve cezai yaptırımlar konusunda insani öç almadan kamusal alana geçişi erken dönemlerde başarabilmiş bir ulustur.

2. Eski Kültürlerde Ceza Hukuku Yaptırımlarına Bir Bakış

İslam öncesi Türklerde ceza hukuku yaptırımlarının insancıllığını değerlendirebilmek için kimi eski uygarlıkların ceza hukuku yaptırımlarına göz atmak yerinde olacaktır. Bu noktada, Eski Mısır, Sümer, Babil, Asur, Hitit, Pers, Roma, Hindistan, Çin ve Eski Yunan uygarlıklarının ceza hukuku yaptırımları gözden geçirilecektir. Bu inceleme özellikle insaniliği aşan yaptırımlar alanında olacaktır.

a. Sümer

Mezopotamya'da cezai yaptırımlar kişisel intikamdan kamusal yetkiye erken dönemlerde geçmiştir. Kişilere karşı işlenecek suçlara uygulanacak yaptırımlar suçtan zarar gören kişinin özgür olup olmamasına göre değişkenlik gösterirdi. Köleler özgür insanlara karşı suç işlemeleri durumunda çok daha ağır yaptırımlarla cezalandırılırdı[4]. Örneğin özgür bir kişiyi öldüren ya da müessir fiil işleyen köleye kısas uygulanırken eğer suç hür bir kişi tarafından başka bir hür kişiye karşı işlenirse suçlunun ve suçtan zarar görenin sosyal statüsüne göre değişen para cezaları uygulanırdı[5]. Sümerlerde mülkiyete çok önem verildiği için hırsızlık suçlarına ölüm cezası verilmiştir. Hatta hırsızlık öldürme ve yaralama suçlarından daha ağır bir suç olarak görülmüştür. Öyle ki tapınaklara ya da krala ait bir malı çalan veya hırsıza yaradım ve yataklık eden suçluya bile ölüm cezası uygulanmıştır. Bekar kıza tecavüz eden erkek, zina eden evli kadın idam edilirdi. Yine çocuk ve köle kaçırmak, büyücülük gibi suçlar da ölümle cezalandırılan suçlardan sayılmıştır. Ölüm cezası genellikle azgın ve derin sulara elleri bağlanmış bir şekilde atılarak infaz edilirdi. Eğer kişi

---

[4] OKANDAN, Recai Galip, Umumî Hukuk Tarihi Dersleri, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, İstanbul 1951, s, 114.

[5] BOZKURT, Gülnihal, "Eski Hukuk Sistemlerinde Kölelik", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 38, Sy. 1, Ankara 1981, s. 72.

sudan kurtulabilirse masum olduğuna inanılır ve kendisine dokunulmazdı[6]. Görülüyor ki Antik Mezopotamya uygarlıklarından Sümer'de yaptırımların insaniliği konusunda önemli bir gelişmenin sağlandığını söyleyebilmek güçtür. Hukuki gelişmişlik alanında tarihin en erken topluluklarından biri olan Sümer'de özellikle hükümlünün elleri bağlı olarak azgın sulara atılması insani bir yaptırım olarak kabul edilemez.

b. Babil

Önemli Antik Mezopotamya uygarlıklarından biri olan Babil'de kısas önemli bir yaptırımdır. Antik dönemlerden beri *"Göze göz, dişe diş"* biçimindeki söylenişiyle kısas Babil kralı Hammurabi'nin ünlü Kanun'unda ve kadim dinsel metinlerde yer almaktadır[7]. Hammurabi Kanunu'nda kişiye yönelik her suç için ayrı ayrı kısas öngörülmüştür. Koruma altındaki malı çalmak ya da çalan yataklık etmek, iftira, zina, asker kaçaklığı, gelini ile cinsel ilişkiye girmek, çocuk kaçırmak, gasp, yağma, yalancı tanıklık, kaçak köleyi saklamak, evli kadının kocasına ihanet etmesi, ensest ilişkiler ve kamu görevini kötüye kullanma gibi suçlara ölüm cezası verilirdi. Açıkta bulunan bir malı ya da kendisine emanet edilmiş malı çalan kimsenin eli kesilir veya mal sahibi rıza gösterirse hırsız tazminat öderdi. Ölüm cezaları ise genellikle suda boğma, ateşe atma ve çarmıha germe gibi ağır yöntemlerle infaz edilirdi. Suçların kişiselliği ilkesini aşan durumlar da vardır. Bir kişi bir kadının çocuğunu düşürürse varsa failin çocuğu öldürülürdü. Yaptığı ev yıkılmış ve içinde sahibi ölmüşse mimar öldürülür, evde çocuk ölmüşse, mimarın çocuğu öldürülürdü[8]. Babil'de ilginç bazı yaptırımlar içeren suçlar da bulunmaktaydı. Örneğin babasını döven çocuğun eli, annesini inkâr eden evlatlığın dili, köle olduğunu inkâr eden kölenin kulağı kesilirdi[9].

---

[6] EKİNCİ, Ekrem Buğra, Hukukun Serüveni, Arı Sanat Yayınları, İstanbul 2011, s. 44-45.

[7] SELÇUK, Sami, "Eski Çağlarda Suç Hukuku", Prof. Dr. Nevzat Toroslu'ya Armağan Cilt-II, Ankara Üniversitesi Yayınları, No. 459, Ankara, 2015, s. 1024.

[8] KOZAK, İbrahim Erol, Kadim Dönemler Genel Hukuk Tarihi, Adalet Yayınevi, Ankara 2011, s. 100-101; EKİNCİ, s. 53.

[9] OKANDAN, s. 143-144.

Sümer'de olduğu gibi antik Babil'de de ceza hukuku yaptırımlarının insaniliği aşan özellikler taşıdığı ortadadır.

c. Asur

Bir başka Mezopotamya uygarlığı olan Asur'da da yaptırımlar oldukça şiddetlidir. Cezalandırma yöntemi olarak kısas yaygın biçimde uygulanır. Evli olup bir kıza tecavüz eden kimsenin karısı, mağdur olan kızın babasına teslim edilir ve aynı eylemi kadına yapması beklenir. Çocuğunu kasıtla düşüren kadın kazığa vurulur. İnsan öldürme, çocuk düşürme, ırza tecavüz, büyü ve sihirle uğraşmak, evli kadınla zina etmek gibi suçlar ölümle cezalandırılır. Evli kadın zina ettiğinde kocası öldürülmesini istemezse kadının burnu ve cinsel organı kesilirken kocası da hadım edilir. Evli kadın hasta olan ya da ölen kocasının belli bir değere sahip malını çalmışsa ölüme mahkûm edilirdi. Ölüm cezaları kazığa oturtma, azgın nehre atma, boynunu vurma gibi uygulamalarla gerçekleştirilirdi. Bunun dışında uzuv kesme, ağır angaryada çalıştırma, kırbaç, öldüresiye dövme, kısırlaştırma gibi cezalar da uygulanmıştır[10]. Ortaçağ feodal Avrupa monarşilerinde sıklıkla görülen kazığa oturtma yaptırımının tarihsel kökenleri kanaatimizce antik Mezopotamya uygarlıklarının mirası olmalıdır.

d. Hititler

En eski ve gelişmiş Anadolu uygarlıklarından biri olan Hititlerde ceza hukuku yaptırımları çağdaşı sayılabilecek diğer uygarlıklara göre daha insanidir. Kısasın yerini genellikle fidye ve diyet almıştır. İnsan öldürme suçlarında bile diyet sık uygulanan bir yaptırım olmuştur. Buna karşılık zina çok ağır bir suç olarak görülmüş ve ölüm cezası ile cezalandırılmıştır[11].

İnsan öldürme suçlarında fail maktulün mirasçılarına teslim edilir ve intikamlarını almaları sağlanırdı. Antik Hitit krallarından Telepinu'nun (M.Ö. 1535-1510) Ferman'ında kan davası ve intikam almaya ilişkin

[10] EKİNCİ, s. 57; KOZAK, s. 141-146.

[11] EKİNCİ, s. 62-63.

hükümler bulunmaktadır[12]. Ancak ilerleyen dönemlerde Hititlerin öldürme ve yaralama suçlarında diyet ve tazminat yaptırımlarına daha sık başvurduklarına dair bilgiler mevcuttur. Öldürme ya da yaralama eylemi topluma karşı değil de mağdur ya da maktulün yakınlarına karşı işlenmiş bir suç olarak görülmektedir. Bu düşünceden hareketle, mağdur olan ailenin söz konusu suçtan dolayı yüz yüze kaldıkları işgücü kaybını telafi edecek bir tazminatın ödenmesi veya suçlunun ya da oğlunun mağdur edilen ailenin kölesi haline getirilmesi daha insani bir yaptırım olarak öngörülmüştür. Hatta M.Ö. II. Yüzyılın ortalarında Hitit kralı III. Hattuşili'nin Babil kralına yazdığı mektup, bu konuda ilgi çekici bilgiler içermektedir[13].

En eski Anadolu uygarlıklarından biri olan Hititlerin ceza hukuku yaptırımlarında daha insani uygulamalar öngörmesi dikkat çekicidir. Her ne kadar kölelik bir yaptırım olarak kabul edilmiş olsa da vahşi öldürme yöntemleri ve işkenceye varan bedensel yaptırımların daha az tercih edilmesi önemlidir.

e. Eski Mısır

Eski Mısır'da cezalandırma erken dönemlerden itibaren kişisel intikamdan kamusal alana geçmiştir. Kasten insan öldürme, kutsal sayılan hayvanların öldürülmesi, verilen sözden, akdedilen sözleşmeden dönmek ve iftira suçları ölümle cezalandırılırdı. Yalancı tanıklar, önce elleri bileklerinden kesilip, sonra öldürülürlerken, casusluk yapanların dilleri koparılırdı. Devlete karşı suç işleyenlerin boynu vurulurdu. Zina eden erkeğin cinsel organı kesilirken, zina eden kadının burnu kesilirdi. Kendi çocuğunu öldüren kimseler, öldürdükleri çocukları bedenlerine bağlanmış olarak üç gün teşhir edilirdi. Ağır suçlara verilen ölüm cezası ise

---

[12] *"Her kim bir kan dökme suçu işlerse, kanı dökülen kişinin sahibi (yakınları) ne derse o yapılır. Eğer "ölsün" derse, öldürülecektir; fakat eğer "tazmin etsin" derse, tazmin edecektir. Kral bu karara karışmayacaktır".* KOZAK, s. 193.

[13] *"Hattuşa ülkesinde ölüm cezası verilmez. Eğer olay kralın kulağına giderse, olayın üzerine gidilir. Katil yakalanır ve kurbanın yakınlarına teslim edilir. Katil öldürülmez. … Kurbanın yakınları tazminat olarak gümüş kabul etmezlerse, katili köle yapabilirler… ", KOZAK, s. 193.*

ateşte yakma ve suda boğma gibi uygulamalarla infaz edilirdi. İşkencenin bir yaptırım olarak görüldüğü Eski Mısır'da kulak kesme, kızgın demirle damgalama gibi insanlık dışı cezalar sıklıkla uygulanıyordu[14]. Görüldüğü üzere Antik Mısır'ın ceza hukuku yaptırımlarının önemli bir kısmında insaniliği aşan işkence yöntemleri kullanılmıştır.

f. Persler

Antik İran'da kısas ve diyetin önemli cezai yaptırımlar olduğu görülmektedir. Ölüm cezaları özellikle din ve devlete karşı işlenen suçlara uygulanırken, infazlar genellikle çarmıha germe, kılıçla boynunu vurma ve taşlanarak öldürme şeklinde infaz edilirdi. Suçların kişiselliğini aşan durumlar da mevcuttur. Örneğin isyan suçunu işleyen kişilerin aileleri de cezalandırılırdı. Suya atma, kızgın demirle dağlama, gözlerini oyma gibi işkence yöntemleri birer yaptırım olmakla birlikte yasal sorgulama yöntemleri olarak da kabul edilmekteydi[15]. Zamanın ruhuna uygun bir biçimde antik İran toplumlarında da cezalarda insanilik olgusu yeterince gelişmemiştir.

g. Hindistan

Eski Hint kültürlerinde cezalarda kanunilik ilkesi önemli ölçüde benimsenmiştir. Öldürme ve yaralama fiillerinde genellikle diyet uygulanmıştır. Kast sistemi çok eski dönemlerden beri geçerli olduğu için bu sistem verilecek cezada da etkili olmuştur. Kendi kastından ya da üst kasttan birini öldürene ölüm cezası uygulanırdı. Ancak kişi eğer alt kasttan birini öldürdüyse diyet öderdi. Devlet ve kral aleyhine işlenen suçların cezası ölümdür. Aynı kasttaki kadın ve erkeğin zinasına yaptırım uygulanmazken üst kasttan biriyle zina eden erkekse yakılır, kadın ise köpeklere parçalatılırdı. Ölüm cezalarının oldukça vahşi ve günümüze göre insanlık dışı olduğu eski Hint kültürlerinde bu cezalar köpek ya da

---

[14] YILMAZ, A. Reha, Medeniyetlerin Devlet ve Hukuk Tarihi, Qafqaz Üniversitesi Yayınları, Bakü 2006; s. 133; OKANDAN, s. 96; EKİNCİ, s. 39;

[15] ARSAL, Sadri Maksudi, Umumi Hukuk Tarihi, Üçüncü Baskı, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1948, s. 75; EKİNCİ, s. 76.

kaplanlara parçalatma, yakma, kazığa oturtma, fillere ezdirme, boynunu vurma, suda boğma ve vücudu parçalara ayırma şeklinde infaz edilirdi. Ayrıca kırbaçlama ve organ kesme de sıkça başvurulan yaptırımlardır[16].

h. Çin

İslam öncesi Orta Asya Türk topluluklarının yakın komşusu olan erken dönem Çin uygarlıklarında ceza hukuku kuralları kişisel intikam ve kolektif sorumluluk esasına dayanmaktadır. Ölüm cezaları devlete başkaldırı, kasten insan öldürme, evladın babasını öldürmesi gibi suçlara uygulanırken, cezalar iple asma ve işkence ile öldürme şeklinde infaz edilirdi. İşkencenin bir yaptırım türü olarak kabul edildiği eski Çin kültürlerinde bacakların, kolların ve diğer organların kesilmesi, sopa ile dövme, kısırlaştırma ve yüzün kızgın demirle dağlanması gibi ağır bedensel yaptırımlar da uygulanmaktaydı[17].

Eski Çin'deki uygulamalar, çalışmamızın konusu bakımından özel bir önem taşımaktadır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi Orta Asya Türk topluluklarının henüz Müslüman olmadan önce yoğun ilişkiler içinde olduğu Çin, kadim Türk kültürleri üzerinde kayda değer etkiler bırakmıştır.

i. Eski Yunan

Eski Yunan'da suç ve cezaların kanuniliği ilkesi önemli ölçüde gelişmiştir. Devlete isyan, casusluk, gemi ya da kaleyi düşmana terk etmek, savaştan kaçmak, kalpazanlık, çocuk düşürme, zehirleme, 50 drahmiden yüksek değere sahip bir malı gündüz çalmak, kundakçılık, evli kadınla zina, bekar kızı kaçırıp cinsel saldırıda bulunmak gibi suçlar ölümle cezalandırılırdı. Ölüm cezaları oldukça acımasız ve ağır yöntemlerle infaz edilirdi. Uçurumdan atma, zehirleme, boğma, taşlama, kılıçla boynunu vurma, ölene kadar dövme bunlardan bazılarıdır[18].

---

[16] KOZAK, s. 477; EKİNCİ, s. 86-87.

[17] OKANDAN, s. 43; EKİNCİ, 109; KOZAK, s. 590; YILMAZ, 87.

[18] EKİNCİ, s. 132-133.

j. Roma

Roma'da ceza hukuku yaptırımları Roma'nın tarihi ve hukuki dönemlerine göre farklılık göstermektedir. Ayrıca toplumsal sınıf farklılıklar da verilecek cezayı etkilemektedir. Roma İmparatorluğu'nun ve Roma geliştiği dönemlerde bile cezalandırmanın tamamen devlete ait bir yetki olduğunu söyleyebilmek güçtür[19] Kişisel intikam hemen her dönem başvurulan bir cezalandırma şekli olmuştur.

Krallık döneminde aile babasının (pater familias) da aile bireylerini cezalandırma yetkisi vardı[20]. Pater familias aile bireylerini yargılayabilir ve ölüm dahil cezalarını infaz edebilirdi. Erken klasik dönemde vatana ihanet, düşmana yardım, bir Roma vatandaşını düşmana teslim etmek, büyücülük, aile babasını (pater familias) öldürmek ve kasten insan öldürmek suçlarının cezası ölümdü[21]. Ölüm cezaları iple asma, çarmıha germe, arenada gladyatörlere ya da vahşi hayvanlara parçalatma gibi insani olmayan infaz yollarıyla uygulanıyordu.

3. İslam Öncesi Türk Topluluklarında Ceza Hukuku Yaptırımlarının Genel Karakteri ve İnsanilik Sorunu

Ceza hukukunun tarihsel gelişimine bakıldığında yaptırımın üç aşamalı bir süreçten geçerek devlet otoritesinin tekeline geçtiği görülür[22]. Birinci aşama kişisel öç alma aşamasıdır. Bu aşama insan evladının en ilkel dönemlerine işaret eder. Bir uygarlık oluşturabilmenin önündeki

---

[19] ARSAL, s. 277.

[20] UÇARYILMAZ, Talha Şans/EMİROĞLU Haluk, "Roma Hukukunda Haksız Fiil ve Suç İlişkisi Işığında
Tazminatın Cezalandırıcı Fonksiyonu", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 69, Sy. 2, Ankara 2020, s. 839.

[21] UMUR, Ziya, Roma Hukuku Ders Notları, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1987, s. 88.

[22] Yaptırımın tarihine ilişkin pek çok çalışma yapılmıştır. Ülkemizde bu konuda yapılan önemli çalışmalardan biri Ord. Prof. Dr. Vasfi Raşid Seviğ'e aittir. Yaptırımın tarihçesiyle ilgili geniş bilgi için bkz. SEVİĞ, Vasfi Raşid, "Cezanın Tarihi Menşei" Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12, Sy. 3, Ankara 1955, s. 9-49.

engellerden biri olduğu gibi, insanların toplum halinde, birlikte yaşama isteklerini de baltalayan bir uygulamadır. Kişisel öç alma, gücün etkinliğinin bir sonucu olabilir. Suçtan zarar gören ya da zarar görenin yakınları cezalandırmayı kendileri yapacaktır. Ancak bu, suçludan daha güçlü olmak gerekliliğini de beraberinde getirir. Kuşkusuz bu denklemde güç dengesi belirleyicidir. Görece güçlü olanın kişisel öç alma olanağı varken, zayıf olanın hakkını araması ya da kendisinden daha güçlü olan suçludan öç alabilmesi zordur. Elbette bu durum keyfiliği de doğurur. Çünkü toplumsal güven, dayanışma ve birlikte yaşama arzusu tehlikeye düşer. Deyim yerindeyse güçlünün zayıfı ezdiği ya da yok ettiği bir çeşit "orman yasası" devreye girer. Bu da uygarlığın önündeki en büyük engeldir. Modern dünyada hiçbir siyasal kültür ve devlet otoritesi kişisel öç almayı yasal olarak değerlendirmez. Kan davalarını tüm modern ceza hukuku sistemleri yasaklamıştır. Kişisel öç alma ya da yaptırımın suçtan zarar gören tarafından uygulanması meşru savunma ve zaruret hali dışında suç oluşturur.

Yaptırım tarihinin ikinci aşaması mâli uzlaşma aşamasıdır. Bu aşama, siyasal otoritenin cezalandırma yetkisini kullanmaya başladığı aşamadır. Ancak bu yetki, işlenen suç için ödenecek bedelin miktarını belirlemek ve ödenmesini sağlamakla sınırlıdır. Söz konusu bedel, suçtan zarar görene ya da onun yakınlarına ödenir. Kimi zaman siyasal otorite (devlet) de bu ödemeden payını alır.

Cezalandırmanın üçüncü aşaması cezalandırma hak ve yetkisinin tamamen devlet otoritesinin elinde bulunduğu dönemdir. Bu dönem, devletlerin kurumsallaşmasıyla başlamış, Fransız İhtilali sonrası hukuk devleti, kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesi, masumiyet karinesi, suç ve cezaların kişiselliği ilkesi gibi evrensel hukuk ilkelerinin yerleşmesi ile gelişmiştir. Ancak burada önemle vurgulanması gereken nokta, kamusal yetkinin çok erken dönemlerde, mutlak monarşi ve imparatorlukların kurumsal yapılara dönüşmesiyle başlamış olmasıdır.

İslamiyet'ten önceki Türk topluluklarında ceza hukuku kurallarının erken dönemlerde kurumsallaştığına ilişkin bilgiler mevcuttur. Yaptırımın kişisel öç alma aşamasından kamusal bir yetkiye dönüşmesi Asya

Hunlarından beri var olan bir uygulamaydı. Hunlarda cezalandırma hak ve yetkisi devletin tekelindeydi. İlkel toplumlarda sıklıkla görülen kişisel öç alma kabul edilebilir bir uygulama değildi[23].

Asya Hun Devleti olgunluk döneminde kurumsal merkezî otoritenin çok güçlü olduğu bir imparatorluktu. M.Ö. III. Yüzyıl sonlarında Mete Han döneminden itibaren ceza hukuku kuralları kurumsallaşmış, cezalandırma yetkisi devlet tekeline geçmiştir. Suçlar, ağır suçlar ve hafif suçlar olarak ikiye ayrılmış olup, ağır suçlar ölüm cezası ile hafif suçlar yaralama (kısas) ya da kızgın demir ile alnın dağlanması gibi yaptırımlarla cezalandırılırdı. Tutuklanan suçlular hapse konur ancak en geç on güç içinde yargılamaları yapılırdı[24].

Göktürkler döneminde de yaptırım yetkisi devlete ait bir yetki olmuştur. Suçu belirleyip yaptırımı uygulayacak olan devlettir. Ancak kimi zaman yaptırımın suçluya değil, suçlunun yakınlarına da uygulandığı görülmüştür. Bu durum, suç ve cezaların henüz tam olarak kişiselleşmediğini göstermektedir[25]. Göktürkler, devlete isyan, kasten insan öldürme, evli kadına cinsel saldırı, evli kadınla zina, barış zamanı kılıç çekme, bağlı atı çalma ve soygun gibi suçları ölümle cezalandırmışlardır. Ayrıca suçlunu mallarına devlet hazinesi tarafından el konur, aile bireylerinin birtakım özgürlükleri de kısıtlanabilirdi[26]. Ölüm cezaları genellikle halka açık yerlerde kılıçla boynun vurulması şeklinde infaz edilirdi[27]. Ölüm cezaları farklı biçimlerde de uygulanabilirdi. Yedi tanıkla kanıtlanmış Tengri'ye (Tanrı) hakaret suçlarına recm (taşlanarak öldürme) cezası uygulanırdı[28].

---

[23] ARSAL, Sadri Maksudi, Türk Tarihi ve Hukuk, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, İstanbul 1947 s. 206.

[24] Türk Hukuk Tarihi, Türkiye Cumhuriyeti Adliye Vekilliği Yayını, Ankara 1935, s. 7.

[25] ÜÇOK, Coşkun/MUMCU, Ahmet/BOZKURT, Gülnihal, Türk Hukuk Tarihi, Sekizinci Baskı, Savaş Yayınları, Ankara 1996, s. 27.

[26] CİN, Halil/AKYILMAZ, Gül, Türk Hukuk Tarihi, 13. Baskı, Sayram Yayınları, Konya 2021, s. 30; ARSAL, Türk Tarihi, s. 285-286.

[27] EKİNCİ, Ekrem Buğra, Osmanlı Hukuku Adalet ve Mülk, Arı Sanat Yayınları, İstanbul 2008, s. 67; CİN, Halil/AKGÜNDÜZ, Ahmet, Türk Hukuk Tarihi 1. Cilt Kamu Hukuku, 2. Baskı, Konya 1995, s. 34.

[28] ARSAL, Türk Tarihi, s. 163; FENDOĞLU, Hasan Tahsin, Türk Hukuk Tarihi, Filiz Kitabevi, İstanbul 2000, s. 14.

İslam öncesi Türklerde livata ve ağır cinsel saldırı ölümle cezalandırılırdı[29]. Zina ve bakire kıza ya da evli kadına cinsel saldırı ağır suçlardan sayılıp, oldukça ağır bir yaptırıma bağlanmıştır. Zina eden evli kişiler ve sayılan diğer suçları işleyenler sığır, manda ve at gibi iki hayvan arasına bağlanır ve farklı yönlere koşturulan hayvanlar arasındaki suçlunun bedeni parçalanırdı. Zina, Kutluk Türklerinde de oldukça acı verici bir ölüm cezası ile cezalandırılır, zina edenler yakılarak öldürülürdü[30].

Oğuzlar hırsızlık suçlarına el kesme, kulak kesme, göz çıkarma gibi ağır yaptırımlar uygulardı[31]. Ayrıca Hunlarda, Göktürklerde, Uygurlarda ve Karluklarda dayak, kızgın demirle yüzün dağlanması, kızgın küplere koyma, dar sandıklara kilitleme, saçından asma gibi insan bedeninin dayanamayacağı birtakım yaptırımlar zina, anlaşmalara riayet etmeme, görevi ihmal, mala zarar verme, hırsızlık, eşcinsellik, fuhuş ve livata gibi suçlara uygulanmaktaydı[32].

İslamiyet'ten önce Türklerin kişinin bedensel varlığına yönelik ceza hukuku yaptırımlarını genel olarak şöyle gruplandırabiliriz:

a) Ölüm Cezaları: Ölüm cezaları kılıçla boynunu vurma, yakılma, taşlanarak öldürme (recm), iki hayvan arasına bağlanıp parçalanma ve iple boynundan asma şekillerinde infaz edilirdi.

b) Diğer bedensel yaptırımlar: Kızgın küplere koyma, alnın ya da yüzün kızgın demirle dağlanması, saçından asma, dar sandıklara kilitleme, el kesme, gözünü çıkarma ve kulağını kesme gibi uygulamalardır.

Kuşkusuz İslam öncesi Türk topluluklarında bedensel yaptırımların çoğu zamanın ruhuna uygun olarak, diğer eski toplumlarda olduğu gibi insanî kabul edilemeyecek uygulamalardır. Ancak burada önemle üzerinde durulması gereken nokta, kanımızca egemenlik sorunudur.

[29] ARIK, Feda Şamil, "Eski Türk Ceza Hukukuna Dair Notlar I. Suçlar ve Cezalar", AÜDTCF Dergisi, XVII/28, Ankara, 1995, s. 24; AVCI, Mustafa, Türk Hukuk Tarihi Dersleri, 5. Baskı, Mimoza Yayınları, Konya 2015, s. 19.

[30] HASANOV, Eldar, "Zina", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 44, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2013, s. 444.

[31] ARIK, s. 38; AVCI, s. 19.

[32] AVCI, s. 19; ARIK, s. 15, 39.

Henüz hukuk devleti, suç ve cezaların yasallığı ve kişiselliği, masumiyet karinesi, insan hakları düşüncesi gibi evrensel ve modern hukuk anlayış ve ilkelerinin yerleşmediği görece ilkel sayılabilecek toplumlarda cezalandırmada caydırıcılığın daha öncelikli olduğu ortadadır. Devlet kavramının günümüzde olduğu gibi modern anlamda hukuk ile değil daha çok mülk ile tanımlandığı bir modelde, toplumsal güvenliğin ve birlikte yaşamanın temeli caydırıcı ve dehşet verici cezalandırma yöntemlerine bağlanmıştır. Güç, otoritesini topluma kabul ettirebilmek için egemenliğini, şiddeti gözle görülür ve ibret alınır bir biçimde ortaya koymalıdır. Güce itaatin temelinde elbette pek çok meşruiyet ölçütleri yer alır. Geleneksellik, ilahilik, töreye bağlılık ya da hukuk gibi. Ancak eski uygarlıklarda gücün şiddeti hukuk kurallarına itaati sağlamanın önemli yollarından belki birincisi olmuştur. Türklerin tarihsel olarak ceza yaptırımlarını incelemeden önce göz attığımız diğer eski uygarlıklarda da yaptırımların şiddeti dikkat çekicidir. Kaldı ki ilahi hukuk sistemleri olarak kabul edilen Musevi, Hristiyan ve İslam hukuk sistemlerinde de insan bedeninin dayanamayacağı, işkenceye varan yaptırımlar söz konusudur. Örneğin zina eden evli kişiler, Musevi hukukunda da İslam hukukunda da unsurları tamam ise recmedilirler. Dolayısıyla, Türklerin X. Yüzyıldan itibaren dahil olmaya başladıkları İslam kültürü ve hukuk sisteminden önce Orta Asya'dan başlayarak Avrupa içlerine kadar hüküm sürdükleri bölgelerde etkileşim halinde oldukları kültürlerin hemen hepsinde ağır yaptırımların var olduğu ortadadır. Bu nedenle, Türklerde ceza hukuku yaptırımlarının insanilik boyutuna ilişkin endişeler ilgili dönemin kendi koşullarına göre değerlendirilmelidir.

Günümüzde modern ceza hukuku sistemleri suçluyu önce insan olarak ele almaktadır. Bunun doğal sonucu olarak insanın maddi ve manevi olarak dayanamayacağı her türlü baskı ya da fiziksel müdahaleyi içeren ceza hukuku yaptırımları önce insan hakları süzgecinden geçirilmektedir. Suçun soruşturma, kovuşturma, yargılama ve infaz aşamaları modern hukuk devletinde insan hakları göz ardı edilmeksizin dikkate alınmak zorundadır. Oysa henüz ceza hukukunun modern evrensel ilkeleri ve cezalandırmanın henüz kamu otoritesine tamamen geçmiş bir yetkiye

dönüşmediği topluluklarda ceza hukuku yaptırımlarının insaniliği sorunu elbette dönemsel koşullarla değerlendirilmelidir.

İslam kültür dairesine girmeden önce gerek bölgesel gerek küresel ölçekte büyük imparatorluklar ve dolayısıyla uygarlıklar kurmuş olan Türklerin kurumsal ceza hukuku kuralları kanımızca, görece hassasiyet gösterilen bir yaptırımlar manzumesi ile desteklenmiştir. Elbette yukarıda sıralanmış olan bedensel yaptırımlar insani açıdan kabul edilebilir değildir. Ancak bu yaptırımların keyfî bir biçimde uygulanmasını engellemek ve adaleti mümkün olan en kısa sürede tecelli ettirmek için yargılama sürecine özel bir önem verildiği dikkatlerden kaçmamaktadır.

Bir başka dikkat çekici konu, ağır bedensel yaptırımların özellikle kişi güvenliği ve toplumsal birlikteliği tehdit edecek ağır suçlara uygulanmasıdır. Örneğin ırza yönelik ağır cinsel saldırının kimi Türk topluluklarında suçlunun hayvanlara bağlanarak parçalanması ile cezalandırılması, bu tip suçlara yönelik bakış açısını ortaya koymaktadır.

Sonuç

İslam, bir inanç ve hukuk sistemi olarak Türklerin yaşam tarzını derinden etkilemiş ve değiştirmiştir. Ancak İslam kültür dairesine dahil olmadan önce de Türkler büyük devletler ve uygarlıklar kurmuş, özgün hukuk sistemleri oluşturabilmiş bir ulustur. Kuşkusuz günümüzde Karaylar, Hazarlar, Gagavuzlar gibi Müslüman olmayan Türk toplulukları da vardır ve birçok eski kültürel olgu bu topluluklarda varlığını sürdürmektedir. Dünya Türk varlığının ezici çoğunluğu Müslüman olmakla birlikte, İslam öncesinde Türk uluslarının oluşturdukları uygarlıkların kalıcı ve sürekli olmasını sağlayan hukuki birikimleri göz ardı edilemez. Özellikle ceza hukuku alanında Türkler oldukça kurumsal kurallar ve yaptırım türleri ortaya koymuşlardır. Bildirinin içeriğinde de vurgulandığı gibi ceza hukuku yaptırımlarının insaniliği elbette günümüz insan hakları normları göz önüne alındığında sorunludur. Ancak söz konusu yaptırımlar sorunlu olduğu kadar dönemsel gerçekliklerle de uyumludur. Ceza hukuku yaptırımlarının insan hakları ile özdeşleştirilmesi, genel olarak XX. Yüzyılın ikinci yarısında kurumsallaşabilmiştir. Kuşkusuz bu da hukuk devleti düşüncesinin yerleşmesi ve uluslararası insan hakları normlarının

içselleştirilebilmesi ile mümkün olabilmiştir. Bu düşüncelerden hareketle İslam öncesi Türk topluluklarında ceza hukuku yaptırımlarının insaniliği tartışması, kanımızca kendi dönemsel koşulları ile değerlendirilmelidir. Bu noktada sonuç olarak Türkler tarih boyunca kurdukları devlet ve uygarlıklarda ceza hukuku yaptırımları alanında kendi çağlarında farklı uygarlıklara benzer uygulamalar ortaya koymuşlardır. Ancak genel olarak hukukun ve adaletin tecellisi, yaptırımın caydırıcılığı ve zarar görenin tesellisi denklemine de hassasiyet gösteren bir görüntü sergilemişlerdir.

Kaynakça

ALDANMAZ, Orhan, "İnsan Onuru Işığında Kişisel Özerklik ve Yerellik İlkesi", Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XIV, Sy. 1-2, Erzincan 2010, s. 79-109.

ARIK, Feda Şamil, "Eski Türk Ceza Hukukuna Dair Notlar I. Suçlar ve Cezalar", AÜDTCF Dergisi, XVII/28, Ankara, 1995, s. 3-50.

ARSAL, Sadri Maksudi, Türk Tarihi ve Hukuk, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, İstanbul 1947.

ARSAL, Sadri Maksudi, Umumi Hukuk Tarihi, Üçüncü Baskı, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1948.

AVCI, Mustafa, Türk Hukuk Tarihi Dersleri, 5. Baskı, Mimoza Yayınları, Konya 2015, s. 19.

BOZKURT, Gülnihal, "Eski Hukuk Sistemlerinde Kölelik", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 38, Sy. 1, Ankara 1981, s. 65-103.

BULUT, Nihat, "Eski Yunan'dan Aydınlanma Çağına İnsan Onuru Kavramının Gelişimine Genel Bir Bakış", Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XII, Sy. 3-4, Erzincan 2008, s. 1-12.

CİN, Halil/AKGÜNDÜZ, Ahmet, Türk Hukuk Tarihi 1. Cilt Kamu Hukuku, 2. Baskı, Konya 1995.

CİN, Halil/AKYILMAZ, Gül, Türk Hukuk Tarihi, 13. Baskı, Sayram Yayınları, Konya 2021.

DOĞAN, İlyas, "Alman Öğretisinde İnsan Onuru ve Güncel Sorunlar Hakkında Kısa Bir Giriş", S.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 13, Sy. 2, Konya 2005, s. 51-59.

EKİNCİ, Ekrem Buğra, Hukukun Serüveni, Arı Sanat Yayınları, İstanbul 2011.

EKİNCİ, Ekrem Buğra, Osmanlı Hukuku Adalet ve Mülk, Arı Sanat Yayınları, İstanbul 2008.

FENDOĞLU, Hasan Tahsin, Türk Hukuk Tarihi, Filiz Kitabevi, İstanbul 2000.

HASANOV, Eldar, "Zina", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 44, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2013, s. 444-445.

KAHAN, Onur Arslan, "İnsan Onuru Kavramı ve Koruma Tedbirleri Bağlamında Temel Bir İlke Olarak İnsan Onurunun Korunması", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 28 (120), Ankara 2015, s. 155-172.

KOZAK, İbrahim Erol, Kadim Dönemler Genel Hukuk Tarihi, Adalet Yayınevi, Ankara 2011.

OKANDAN, Recai Galip, Umumî Hukuk Tarihi Dersleri, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, İstanbul 1951.

SELÇUK, Sami, "Eski Çağlarda Suç Hukuku", Prof. Dr. Nevzat Toroslu'ya Armağan Cilt-II, Ankara Üniversitesi Yayınları, No. 459, Ankara, 2015, s. 1013-1057.

SEVİĞ, Vasfi Raşid, "Cezanın Tarihi Menşei" Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12, Sy. 3, Ankara 1955, s. 9-49.

Türk Hukuk Tarihi, Türkiye Cumhuriyeti Adliye Vekilliği Yayını, Ankara 1935.

UÇARYILMAZ, Talha Şans/EMİROĞLU Haluk, "Roma Hukukunda Haksız Fiil ve Suç İlişkisi Işığında Tazminatın Cezalandırıcı Fonksiyonu", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 69, Sy. 2, Ankara 2020, s. 835-868.

UMUR, Ziya, Roma Hukuku Ders Notları, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1987.

ÜÇOK, Coşkun/MUMCU, Ahmet/BOZKURT, Gülnihal, Türk Hukuk Tarihi, Sekizinci Baskı, Savaş Yayınları, Ankara 1996.

YILMAZ, A. Reha, Medeniyetlerin Devlet ve Hukuk Tarihi, Qafqaz Üniversitesi Yayınları, Bakü 2006.